

*Хряпченко В. П.,
аспірант кафедри загальнотеоретичної юриспруденції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

РІЗОМНА МОДЕЛЬ ГАЛУЗЕЙ ПРАВА ЯК ПРОЯВ КРЕАТИВНОСТІ В СУЧАСНІЙ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ

Анотація. У статті узагальнено існуючі підходи до розуміння моделі системи права як лінійного явища, а також охарактеризовано зусилля багатьох вітчизняних та іноземних вчених обґрунтувати її як досконалу геометричну фігуру (трикутник, круг). Підкреслено, що сучасна юриспруденція прагне розширити свій категоріальний апарат та використовувати методологічний інструментарій, шаблони та форми, запозичені із природничих та точних наук. Показано, що «свіжий погляд» на систему права можна отримати при її моделюванні як «різоми» – неупорядкованого, але узгодженого набору пов'язаних між собою галузей права, інститутів права, норм та принципів права, розвиток яких залежить від необмеженої кількості об'єктивних та суб'єктивних факторів. Така парадигма сучасної системи українського права дійсно відповідає духу постмодерну та дозволяє зосередитися на вивченні загальних характеристик комплексних галузей права, а не на поясненні їх місця в лінійній моделі системи права

Ключові слова: галузь права, комплексна галузь права, система права, модель системи права, різомна модель системи права, сучасна юриспруденція, постмодерн.

Постановка проблеми. Вже багато років поспіль серед українських учених – представників загальнотеоретичної та галузевої юриспруденції – тривають наукові дискусії щодо поняття та сутності комплексних галузей права, які розвиваються в рамках більш фундаментальних досліджень про систему сучасного права та її галузеву структуру. Будь-яка галузь права є тим правовим явищем, визначення якого у системі українського права зустрічається з низкою методологічних ускладнень, які зводяться до необхідності вирішення концептуальних питань, що стосуються побудови системи права, її структури та компонентів.

Доволі часто полеміка про можливість визнання факту виникнення нової галузі сучасного українського права зводиться до цілком «естетичного» питання (наприклад, «Де (або поруч з якими галузями) можна розташувати ту чи іншу галузь права у системі права?»). Особливо складно відповісти на це запитання, коли воно стосується новітніх галузей українського права, існування яких було публічно доведено на науковому рівні за результатами успішного виконання відповідних дисертаційних досліджень (наприклад, ювенальне право, військове право, гендерне право, енергетичне право).

Причина існування таких запитань полягає в тому, що ще з радянського періоду розвитку вітчизняної юриспруденції більшість науковців намагалися «вмістити» всесоюзну систему права в рамки якоїсь геометричної фігури (як правило, трикутника). Практично без застережень в основі такої «ідеальної» моделі системи права вчені того періоду бачили конституційне (державне) право як фундаментальну галузь права, на базі якої розташовувалися кримінальне, цивільне, адміністративне

та трудове право як основні (первинні) галузі. У свою чергу, вище них та на їх основі можна було розташувати вже вторинні галузі права (наприклад, процесуальні та інші профільні галузі права) як похідні від первинних. Навіть сьогодні деякі вчені, розглядаючи галузевий розподіл права із ієрархічної позиції, відзначають, що підпорядкованість галузей права може бути наочно зображена у вигляді піраміди, основою якої є конституційне право. Адміністративне, цивільне та кримінальне право виростають на його основі, а подальший розподіл права на всі інші галузі права має вторинний (похідний) характер [1, с. 33].

Такий «геометричний підхід» до розуміння моделі системи права зберігся й до сьогодні та є доволі поширеним серед вітчизняних науковців. Наприклад, різниця між «трикутною» моделлю системи права Української РСР 70-х років ХХ ст. та системою сучасного права України полягає лише в тому, що замість 10–12 похідних галузей радянського права такий трикутний вміщає сьогодні вже більше 30 вторинних галузей національного права. Тобто з кожним періодом якісних змін у системі права, спричинених виникненням нових правовідносин у суспільстві, зовнішній вигляд системи права у формі трикутника залишався незмінним, лише збільшувалася його (трикутника) площа, оскільки в середині фігури необхідно було знайти місце для тих галузей права, які сформувалися та були визнані на науковому рівні.

Відомий російський теоретик права С.С. Алексєєв при розгляді системи сучасного права також ідеалізував структуру права, моделюючи її у вигляді чергової геометричної фігури – кола, ядром якого виступають три основні матеріальні галузі права (адміністративне, кримінальне, цивільне галузі права) із центром – конституційним правом. Основні процесуальні галузі права (адміністративно-процесуальне, кримінально-процесуальне та цивільно-процесуальне право), за логікою науковця, можна розмістити над відповідними матеріальними галузями, що створить новий рівень (шар) в архітектоніці кругової моделі системи права. Наступні шари кругової системи права формувалися за рахунок появи спеціальних та комплексних галузей права [2, с. 112].

Вищезазначені підходи до побудови системи права є прийнятними в рамках неонормативістської концепції праворозуміння, для якої право – це система загальновизначених, формально визначених, встановлених та охоронюваних державою норм, що виражає міру свободи і справедливості, досягнуту певним суспільством, та слугує для регулювання суспільних відносин [3, с. 167]. Право розглядається як єдине ціле, що складається з безлічі чітко впорядкованих і узгоджених нормативних приписів, які з'єднані між собою та ієрархічно інтегровані в певні структурні одиниці. Вважається, що узгодженість права є його невід'ємною властивістю [4, с. 16].

Однак з огляду на такий класичний підхід до розуміння системи права як якоїсь «ідеальної» геометричної фігури дово-

лі важко обґрунтувати появу нових галузей українського права, які існують цілком об'єктивно, однак просто «не вписуються» у рамки обраної моделі системи права. Доволі часто таке пояснення можна почути під час захисту дисертаційних досліджень, в яких обґрунтовується виникнення самостійної галузі права. Саме тому мета цієї статті полягає в розкритті іншого нетрадиційного (нелінійного) підходу до розуміння системи права, який би дозволив пояснити неперервні процеси виникнення значної кількості нових галузей українського права, їх комплексну природу та характер (комплексність), а також розкрити сутність та ознаки цих компонентів сучасної правової реальності як різноманітного явища.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відхід від класичного розуміння структури сучасного права базується на особливій (нетрадиційній) парадигмі сучасного праворозуміння – ціннісно-нормативному праворозумінні епохи постмодерну. Власне у дусі постмодерну та рамках такого ціннісно-нормативного праворозуміння Ю.М. Оборотовим і пропонується зовсім інший підхід до трактування правової реальності як різноманітного середовища, що володіє іманентним креативним потенціалом самоорганізації. На думку вченого, розгляд права як цілісності є перспективним з використанням для такого його розгляду поняття різими, яке якраз фіксує позаструктурний і нелінійний спосіб організації цілісності [5, с. 15–16]. Саме бажання науковця в нових характеристиках осмислити існування сучасного правового простору приводить до формування та використання таких понять, які зараз ще не вписані в категоріальний апарат юриспруденції.

У зв'язку з цим сьогодні заслуговує уваги юристів термін «різома», який був запозичений із ботаніки та перейшов у сучасну науку завдяки однойменній роботі («Rhizome») двох відомих постмодерністів Жіля Делезу та Фелікса Гваттарі. У біології під різомою розуміють особливий спосіб життєдіяльності багатолітніх трав'янистих рослин, коріння яких під землею постійно та безсистемно розгалужується на багато нових частин, і такі розгалуження переплітаються між собою. У філософії постмодерну вважається класичним порівняння дерева та різими як двох різних способи мислення: перше – як щось стабільне, ієрархічно-системне, цілісне та передбачуване, а друге – «...велика кількість безладно переплетених відростків або пагонів, що ростуть у всіх напрямках, які не мають єдиного кореня, сполучного центру» [6, с. 98].

Щоб краще зрозуміти саме явище «різоми», слід спроби уявити кореневу систему рослин. Наприклад, порівняти викопані з коренями такі однодолні і дводолні рослини, як пшеницю і кульбабу. Кульбаба має добре помітний головний корінь, який розвивається із зародкового корінця. Від головного кореня відходять невеликі бічні корені. Головний корінь схожий на стрижень. Тому в рослин з добре розвинутим головним коренем кореневу систему навівають стрижневою. У пшениці багато коренів, майже всі вони однакової довжини та товщини й ростуть пучком. Ці корені відростають від стебла, їх називають додатковими. Головний корінь серед додаткових коренів пшениці нічим не виділяється. Якщо головний корінь не розвивається або не відрізняється від численних додаткових коренів, кореневу систему називають мичкуватою. Коли розвивається мичкувата коренева система, головний корінь росте недовго та стає непомітним серед безлічі додаткових коренів, які відростають пучком від підземної частини стебла. Власне останній (мичкуватий) вид кореневої системи може розглядатися як «різома». Основна особливість такої системи корінців полягає в

тому, що навіть до абортваної (знищеної) частини мичкувато-го кореня все одно прищеплюється та знаходить свій розвиток невизначена кількість вторинних (допоміжних) коренів.

Беручи до уваги вищезазначене, різноманітна модель системи права протистоїть лінійній організації правового простору, яка виключає хаос і не визнає його досягнень у процесі створення правової матерії. Нелінійні процеси розвитку (такі, що за певних умов деякі внутрішні або зовнішні збурення можуть привести систему до принципово нових станів для виникнення нових стійких структур), а також нерівноважні системи (ті, які далекі від рівноваги) досліджуються в рамках такого напрямку наукових досліджень, як «синергетика». Сам термін «нелінійність» є фундаментальним поняттям синергетики правосвідомості як відносно нового напрямку досліджень природи права в сучасній загальнотеоретичній юриспруденції, на основі якого розроблена парадигма правової нелінійності. Нелінійність у синергетиці права позначає можливість нормативно несподіваних (але достатньо прогнозованих та передбачених) швидких або оперативних змін напрямків протікання процесів актуального і неактуального нормотворення, їх багатоваріантність, множинність шляхів регулятивного розгортання, випадкового вибору одного з них як пріоритетного у межах певного, нормативно детермінованого поля регулятивних можливостей чинного права [7, с. 15].

На перший погляд, при різомній моделі системи права важко побачити яку-небудь «системність» у хаотичному розгалуженні галузей права, які не лише не мають чітко вираженого головного кореня (стрижня), але й подекуди переплітаються між собою (до того ж і не один раз), відщеплюються один від одного та розвиваються з новою силою. З іншого боку кожна система повинна утворити так званий реляційний субстрат, який розуміється як структура її елементів. Наявність такого субстрату – це обов'язкова умова існування системи. При цьому до субстрату мають входити усі елементи системи, навіть якщо такий елемент – лише один. Очевидно, що у випадку з системою права, яка має форму мичкувато-го кореня рослини, саме такі неупорядковані «галузі-корінці» права і є її реляційним субстратом. При моделюванні правової реальності як різомного середовища сучасна система українського права аж ніяк не може розглядатися як система центрована, в якій усі відношення між окремими елементами розглядаються в контексті параметрів особливого елемента – центру (при цьому центр системи виступає не тільки елементом системи, але й слугує в якості зв'язку між усіма іншими елементами; відсутність центру в таких системах приводить до розпаду системи).

Як уже зазначалося вище, при мичкуватій кореневій системі у рослин головний корінь росте недовго і стає непомітним серед безлічі додаткових коренів, які відростають пучком від підземної частини стебла. За цим же принципом в процесі розвитку сучасного українського права та появи значної кількості нових самостійних галузей права його основні галузі, які на перших порах були чи не єдиними компонентами системи права, поступово втрачали свій привілейований статус, хоч і залишилися первинними в темпоральному контексті по відношенню до інших галузей права. Враховуючи обсяги зростання нормативного матеріалу для нових галузей вітчизняного права, основні галузі права уже важко розглядати серед інших «галузей-корінців».

При цьому система сучасного права, не будучи центральною системою, все ж таки має певну кореневу основу, від якої (ніби від підземної частини стебла) беруть свій початок

більшість галузей права. Такою кореневою основою, з якої відростають пучком галузі права, є конституційне право. Як відзначає М.П. Орзіх, фундаментальність конституційного права проявляється в наступному: 1) конституційні приписи регулюють та охороняють найважливіші суспільні відносини, які виникають в процесі здійснення державної та публічно-самоуправлінської влади та їх відносини із громадянським суспільством та населенням держави; 2) норми конституційного права закріплюють основи юридичної організації держави та її відносини з людиною в різних цивільних станах, містять найбільш загальні принципи права, які конкретизують в принципах усіх галузей права та набувають нормативно-регулятивного та юрисдикційного значення, а конституційно-правові відносини мають тенденцію «домішуватися» до відносин «інородної» галузевої приналежності; 3) конституційне право виконує інтегративну функцію по відношенню до інших галузей права, які не інтегрують, а диференціюють правовий матеріал; 4) конституційне право не може обмежуватися власним нормативним змістом, оскільки органічно включає конституційну практику не тільки як державно-правовий досвід вищого рівня, але і як індикатор конституційності та законності юридичної практики всіх рівнів правотворчої та правозастосовчої діяльності тощо [8, с. 258].

Визнаючи за галуззю конституційного права роль кореневої основи системи сучасного права, а також часову першість за основними (трьома матеріальними та трьома процесуальними) галузями права, інші «галузі-корінці» права, незалежно від місця їх відпочкування, вже будуть характеризуватися комплексними утвореннями. Відмова від виділення інших видів галузей права одразу ж дозволяє зняти дискусії щодо того, чи є та чи інша галузь спеціальною, профільною, вторинною, похідною чи якою-небудь іншою, а зосередити увагу на такій її ознаці, як «комплексність».

Ознака «комплексність» по відношенню до галузі права в рамках різноманітної моделі системи права свідчить не про перехідний стан відповідного інституту чи підгалузі права на шляху їх формування як галузі права, а виражає складність (багатоаспектність) галузевого правового режиму такої галузі в порівнянні з правовими режимами основних галузей права. Головною рисою комплексних галузей права є входження до предмету їх регулювання кола суспільних відносин, що виокремилися з різних основних галузей права, проте мають свою специфіку, що зумовлює їх автономність.

При цьому комплексна галузь права не є ані «надгалуззю», ані «супергалуззю», оскільки на будь-якому етапі свого розвитку може розгалузжитися на декілька нових галузей права, частково переплестися з іншою або повністю приєднатися до неї чи взагалі припинити свій розвиток. Переплетіння галузей права між собою є нічим іншим, як процесом використання одних і тих же інститутів права різними галузями.

Беручи за основу різноманітну модель системи права, зазначається, що комплексною галуззю права є сукупність правових норм та принципів, регулюючих як публічно-правові, так і приватноправові відносини, які неможливо регламентувати однією з профільних (базових) галузей права [9, с. 11]. Наприклад, головною рисою концепції господарського права є те, що така комплексна галузь права фокусується на поєднанні приватних інтересів та публічних інтересів [10, с. 7].

Комплексними галузями права можуть вважатися ті галузі права, які органічно поєднують в собі публічні та приватні інститути, що мають різні предмети правового регулювання,

однак спільну мету та методи правового регулювання (тобто однорідні функціональні характеристики). Прикладом такої комплексної галузі українського права є гендерне право, яке на сучасному етапі свого становлення складається з інститутів права (як публічних, так і приватних), запозичених в інших галузях права, при незначній кількості «власних» галузевих інститутів права [11, с. 379–380].

У точках дотику різних галузей права також відбувається процес утворення «міжгалузевих» інститутів права, які формуються за рахунок нормативної складової декількох галузей права. Наприклад, такі міжгалузеві інститути в структурі військового права, як військово-адміністративне право, військово-соціальне право, військово-господарське право, військово-кримінальне право і військово-гуманітарне право утворилися тоді, коли дана галузь військового права переплелася з адміністративним правом, соціальним правом, господарським правом, кримінальним правом та гуманітарним правом відповідно [12, с. 17].

Ознаки комплексності в правовому регулюванні мають також матеріально-правові галузі права, які всередині своєї структури містять процесуально-процедурні інститути [13, с. 134]. Прикладом такої комплексної галузі права в системі українського права можна вважати галузь судового права, необхідність створення якої уже тривалий час наголошує ряд вітчизняних юристів-вчених і юристів-практиків. Вчені вважають, що судове право як галузь права – це сукупність нормативно-правових актів, які регулюються суспільні відносини з організації й діяльності судової влади, судоустрою, судочинства, визначають їх роль і місце в державі й суспільстві; основні засади та порядок підбору і розстановки суддів, їх професійну підготовку та перепідготовку; суддівське самоврядування, а також їх взаємодію і взаємозв'язок з іншими державними органами, громадськими організаціями та окремими громадянами. Судове право визначає й основні принципи взаємодії органів судової влади з різними міжнародними судами, а також з судовими органами держав Європи та світу [14, с. 20].

Цікавим прикладом такої комплексної галузі українського права є трудове право, яке включає в себе як матеріальні норми, так і процесуальні та процедурно-організаційні норми права, покликани регламентувати діяльність органів з розв'язання трудових спорів. Окремі вітчизняні вчені відзначають існування факторів, що обумовлюють становлення трудового процесуального права як самостійної галузі в системі права України [15, с. 43]. Це ж твердження актуальне і для конституційно-процесуального права як окремої галузі процесуального права. В рамках різноманітної моделі системи права поява нової процесуальної галузі також пояснюється відчепленням окремого «корінця» від відповідної матеріальної «галузі-кореня» та досягненням таким «корінцем» розміру інших «галузей-коренів».

Виступаючи альтернативою лінійній системі сучасного українського права, різноманітна модель дозволяє одразу ж зняти з порядку денного питання про місце тієї чи іншої комплексної галузі права серед основних галузей. У рамках різноманітної моделі права можна говорити про тривалий та плавний ріст нової галузі права із підгалузі чи інституту іншої галузі (поступове дозрівання невеликого корінця) або ж різке розщеплення існуючої галузі на нові «галузі-корені». Першим шляхом відбувалося становлення митного права як комплексної галузі українського права, яке ще за радянських часів розглядалося вченими як інститут чи підгалузь адміністративного права [16, с. 3]. Інформаційне право також пройшло трансформацію

від міжгалузевого інституту права в окрему комплексну галузь права, а сьогодні цією ж дорогою йдуть такі його інститути права, як освітнє право, архівне право, бібліотечне право тощо [17, с. 16].

Як приклад комплексної галузі права в системі українського права, яка пройшла через процес часткового зростання з іншими галузями права, можна назвати природноресурсове право, що сформувалося у 80-х рр. ХХ століття та вже в середині 1990-х рр. трансформувалося в іншу комплексну галузь права – екологічне право, оскільки остання з часом інтегрувала в себе природноресурсові відносини. Сьогодні І.І. Каракаш відзначає існування в сучасній українській правовій системі природноресурсового права та екологічного права як двох самостійних галузей права [18].

Висновки. Таким чином, з огляду на вищевикладене порівняння системи сучасного українського права, більшу частину якого складають саме комплексні галузі права, із таким специфічним біологічним явищем, як «різома» є одним із яскравих прикладів того, як в юридичній науці використовується сучасна (неокласична та посткласична) методологія. Характерними особливостями такої методології в епоху постмодерну є, зокрема, визнання можливості та необхідності використання різних дослідницьких парадигм, підходів, методів та методик, термінологічного апарату та інструментарію інших (неюридичних) гуманітарних, природничих та фізико-математичних наук [19, с. 85].

Більше того, даний підхід відображає фундаментальну для постмодерну установку на презумпцію руйнування традиційних уявлень про систему права та його структуру як щось ідеальне, стабільне або майже незмінне, ієрархічне та централізоване. Використання різноманітної парадигми при подальшому дослідженні системи вітчизняної права дозволить не лише раз і назавжди зняти з наукового дискурсу питання про наявність чи відсутність комплексних галузей права, але й по-новому подивитись на концептуальні засади побудови та функціонування системи права України в її нелінійній організації.

Отже, розгляд правової реальності як різноманітного середовища є одним із проявів креативності загальнотеоретичної юриспруденції, представленої в сучасних дослідженнях представників Одеської школи права.

Література:

1. Азми Д.М. Историко-теоретический и методологический анализ структуры права : автореф. дисс. на соиск. уч. ступ. докт. юрид. наук. : спец. 12.00.01 – Теория и история права и государства ; история учений о праве и государстве / Д.М. Азми. – М., 2011. – 45 с.
2. Алексеев С.С. Право. Азбука. Теория. Философия. Опыт комплексного исследования / С.С. Алексеев. – М. : Издательская группа «НОРМА – ИНФРА», 1998. – 810 с.
3. Крестовська Н.М. Теорія держави і права. Елементарний курс : [навч. посіб.] / [Н.М. Крестовська, Л.Г. Матвєєва]. – Х. : Одиссей, 2007. – 432 с.
4. Заморська Л.І. Правова нормативність в умовах становлення та розвитку українського права : загальнотеоретичне дослідження : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. докт. юрид. наук. : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права ; історія політичних і правових учень» / Л.І. Заморська. – Одеса : НУ «ОЮА», 2014. – 44 с.
5. Оборотов Ю.М. Креативність загальнотеоретичної юриспруденції : [монографія] / [Ю.М. Оборотов, В.В. Завальнюк, В.В. Дудченко та ін.] ; за ред. Ю.М. Оборотова. – О. : Фенікс, 2015. – 488 с.
6. Гречко П.К. Концептуальные модели истории / П.К. Гречко. – М. : Изд. корп. «Логос», 1995. – 140 с.
7. Дмитрієнко Ю.М. Сучасна академічна думка про правосвідомість / Ю.М. Дмитрієнко // Право і Безпека : наук. журн. – 2006. – № 5. – С. 15–21.

8. Орзих М.Ф. Конституционное право как фундаментальная отрасль украинского права / М.Ф. Орзих // Введение в украинское право. – Одесса : Юридична література, 2009. – С. 251–271.
9. Добробог Л.М. Закономірності виникнення, розвитку та функціонування комплексної галузі права як елемента системи права : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. докт. юрид. наук. : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права ; історія політичних і правових учень» / Л.М. Добробог. – Дніпропетровськ : ДДУВС, 2015. – 34 с.
10. Знаменський Г. Господарське право України : сучасний стан та перспективи / Г. Знаменський // Юридичний вісник України. – 2016. – № 6. – С. 7–8.
11. Аніщук Н.В. Система гендерного права : поняття та основні структурні елементи / Н.В. Аніщук // Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія». – 2010. – № 9. – С. 371–381.
12. Богущкий П.П. Військове право у системі права України : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук. : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права ; історія політичних і правових учень» / П.П. Богущкий. – Одеса : ОНЮА, 2009. – 23 с.
13. Оборотов Ю.Н. Общетеоретическая юриспруденция : учебный курс : [учебник] / под. ред. Ю.Н. Оборотова. – О. : Фенікс, 2011. – 436 с.
14. Біленчук П. Судове право України. Історія виникнення, реалії становлення та перспективи розвитку : сучасні інновації стосовно реформування судової системи і судового права України / П. Біленчук, В. Барилюк // Юридичний вісник України. – 2015. – № 51–52. – С. 20–21.
15. Скіпенко Р. Становлення трудового процесуального права як самостійної галузі українського права / Р. Скіпенко // Право України. – 2007. – № 7. – С. 41–44.
16. Ківалов С.В. Митне право : система та динаміка розвитку / С.В. Ківалов, Б.А. Кормич // Митна справа. – 2002. – № 1. – С. 3–7.
17. Дімчогло М.І. Консолідація як вид систематизації інформаційного законодавства / М.І. Дімчогло // Правова інформатика. – 2012. – № 33. – С. 15–24.
18. Каракаш І.І. Природноресурсове право як комплексна галузь права в українській правовій системі / І.І. Каракаш // Юридичний вісник. – 2014. – № 5. – С. 84–90.
19. Оборотов Ю. Методология юридической науки в эпоху постмодерна / Ю. Оборотов // Юридический вестник : Научно-публицистический журнал. – 10/2002. – № 4. – С. 81–85.

Хряпченко В. П. Ризомная модель системы права как проявление креативности в современной юриспруденции

Аннотация. В статье обобщены существующие подходы к пониманию модели системы права как линейного явления, а также охарактеризованы усилия многих отечественных и иностранных ученых обосновать ее как совершенную геометрическую фигуру (треугольник, круг). Подчеркнуто, что современная юриспруденция стремится расширить свой категориальный аппарат и использовать методологический инструментарий, шаблоны и формы, заимствованные из естественных и точных наук. Показано, что «свежий взгляд» на систему права можно получить при ее моделировании как «ризомы» – неупорядоченного, но согласованного набора связанных между собой отраслей права, институтов права, норм и принципов права, развитие которых зависит от неограниченного количества объективных и субъективных факторов. Такая парадигма современной системы украинского права действительно соответствует духу постмодерна и позволяет сосредоточиться на изучении общих характеристик комплексных отраслей права, а не на объяснении их места в линейной модели системы права

Ключевые слова: отрасль права, комплексная отрасль права, система права, модель системы права, ризомная модель системы права, современная юриспруденция, постмодерн.

Khriapchenko V. The rhizome model of the system of law as the manifestation of creativity in the contemporary jurisprudence

Summary. The article summarizes the existing approaches of understanding the model of system of law as a linear phenomenon as well as characterizes the efforts of many domestic and foreign scholars to justify it as a perfect geometrical shapes (triangle, circle). Underlined that the contemporary jurisprudence strives to expand its categorical apparatus and to use methodological tools, templates and forms borrowed from natural and exact sciences. It is shown that «fresh look» at the system of law can be

obtained by modeling it as a «rhizome» – disordered, but coherent set of interrelated branches of law, institutions of law, rules (norms?) and principles of law, development of which depends on an unlimited number of objective and subjective factors. Such a paradigm of modern system of Ukrainian law is really responses to the spirit of postmodern and allows to focus on the study of general characteristics of the complex branches of law, not on explaining their location in a linear model of system of law.

Key words: branch of law, complex branch of law, system of law, model of system of law, rhizome model of the system of law, contemporary jurisprudence, postmodern.